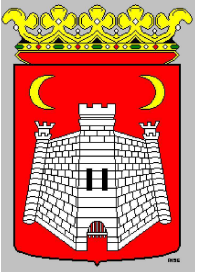

Stadswandeling Doesburg

Naam	Straat	Huisnr	Info
Algemene informatie Doesburg			<p>Deze en andere beschrijvingen (met wandelkaart) van stadswandelingen in de Hanzesteden vindt u via www.wandelenindeventer.nl.</p> <p>De lengte van de wandeling bedraagt ongeveer 2 km.</p> <p>Vermoedelijk ontstond de voormalige hanzestad Doesburg op de plaats waar ten tijde van de Romeinen een burcht was gelegen. Onwaarschijnlijk is dat alleszins niet, want hier komen Oude en Nieuwe (of Gelderse) IJssel bij elkaar. Een buitengewoon strategisch punt dus. Volgens bepaalde bronnen kwam die IJssel er trouwens niet vanzelf, maar werd ze gegraven op last van de Romeinse keizer Nero Claudius Drusus, zo'n 12 jaar v. Chr. De vroegere naam van het stadje, Drusiburgum, zou het een en ander kunnen staven. Hoe het ook zij, dat Doesburg stadsrechten kreeg in 1237 staat vast, evenals het feit dat Menno van Coehoorn in het begin van de 17de eeuw vestingwerken deed uitvoeren - een indrukwekkend geheel van aarden wallen en grachten - die in 1949 deels gerestaureerd werden.</p>
0			
Waag - Doesburg	Koepoortstraat	2-4	<p>De bouwtrant van de waag doet denken aan de stijl, zoals die in de Noordduitse Hanzesteden wordt aangetroffen. De in het oog vallende zogenaamde korbboognissen (boven de ramen) mogen karakteristiek voor Doesburg genoemd worden. Dankzij het feit dat het precieze bouwjaar van de waag bekend is, mogen we dat stijkenmerk op de tweede helft, of in ieder geval het laatste kwart, van de 15e eeuw dateren.</p> <p>Het gebouw dateert uit 1478. Het fungeerde als stadsbierhuis, een herberg waar ook de arbeiders van de stad een deel van hun loon in bier kregen uitbetaald. Later diende het tevens als waag. Het bleef zijn functie als café-restaurant tot de dag van vandaag behouden. En als zodanig komt het ook, als oudste restaurant in Nederland, voor in het Guinness Book of Records.</p>
1			
Stadhuis - Doesburg	Roggestraat	2	<p>Het huidige stadhuis bestaat uit vier delen: het oude Schepenhuis (Koepoortstraat / Roggestraat), Hof Gelria (Koepoortstraat), het Wijnhuis (Roggestraat / Ph. Gastelaarsstraat) en de nieuwbouw in oude stijl (Ph. Gastelaarsstraat). Bij Het Schepenhuis, het Wijnhuis en Hof Gelria zijn duidelijke kenmerken van de Nederrijnse baksteen-gotiek met trapegevels, korbogen en (deels) pinakels te zien. Op de hoek Roggestraat / Koepoortstraat bevindt zich het beeldje van St.Martinus. Op de ronde blauwe steen daaronder stond vroeger de draaikooi om vrouwen van lichte zeden te "drillen". Ook zette het stadsbestuur hier gestrafte burgers te kijk.</p> <p>De Bentheimer zandstenen poort aan de Roggestraat (met jaartal 1663 in vergulde letters en het wapen van Doesburg) is de ingang voor officiële gelegenheden als trouwerijen en ontvangsten. In de achtergevel (Roggestraat) van het Wijnhuis is de oorspronkelijke ingang in de dichtgemetselde gevel nog te zien.</p> <p>In 1237 kreeg Doesburg stadsrechten. Toen stond het stadhuis al op de huidige plaats.</p> <p>Het achtergedeelte van het stadhuis was oorspronkelijk een wijnhuis, dus de ambtenaren zullen in die tijd niet vooruit te branden zijn geweest. Met het raadhuis van Gouda behoort het stadhuis van Doesburg tot de oudste van Nederland. Ook bezit het raadhuis een van de oudste archieven van Nederland.</p> <p>Opvallend is de raadzaal met de 17e-eeuwse schouw en het schoorsteenstuk, dat Salomo's eerste rechtspraak verbeeldt.</p>
2			

Naam	Straat	Huisnr	Info
3 Stadsvleeshuis - Doesburg	Roggestraat	7	Dit pand in gotische bouwtrant is vermoedelijk uit de 15e eeuw (zie zijgevel). De voorgevel is minder oud. In de 19e eeuw was er de herberg 'Het Wapen van Amsterdam'. Sinds 1989 'Maartenshuis' vergadergebouw van de Hervormde Gereformeerde Kerkgemeenschap Doesburg. Sint-Maarten, ofwel Martinus van Tours, was bisschop van die stad en een belangrijke grondlegger van het katholieke christendom in Gallië (westelijk deel Europa). Hij was bovendien een van de populairste heiligen in de Middeleeuwen. Er is ook een feestdag naar hem vernoemd, deze valt op 11 november (de dag van zijn begrafenis). Dikwijls was in de benedenbouw van het stadhuis een waag of een vleeshuis ondergebracht. In Doesburg zijn beiden dus niet in het stadhuis gelegen maar wel heel nabij.
			
4 De Roode Toren	Roggestraat	9-13	In 1789 gebouwd als gevangenis voor het Richterambt Doesburg. Van 1880 tot 1975 deed het dienst als politiebureau. In 1977 werd het pand gerestaureerd en ingericht als streekmuseum. Het gericht bestond uit een richter (meestal vertegenwoordigd door een stadhouder, die op zijn beurt meestal de koning of keizer vertegenwoordigde) en 2 schepenenrichters uit het magistraat van Doesburg. Het gericht behandelde de 'lichere' zaken, de criminele rechtspraak berusste bij het hof. Het ambt omvatte de dorpen Angerlo, Drempt en Oldenkeppel, en de buurtschappen Olburgen, Beinum, Eldrik en Angerlobroek.
			
5 Veerpoortstraat 11	Veerpoortstraat	11	Veerpoortstraat 11, het huis waar "Deventer" uithangt. Waarschijnlijk vanaf de tweede helft van de 17e eeuw heeft het pand deze naam. Het was een herberg en vermoedelijk kwam de uitbater uit Deventer. Een andere mogelijkheid zou kunnen zijn dat het regelmatig bezocht werd door Deventer handelslui, de Veerpoortstraat was de toegang tot de stad vanaf de IJssel. De oude naam van de straat luidde Saltpoort (Salt mogelijk van zout of misschien van Isala, is IJssel). Doesburg kende diverse panden met namen van steden: Schoonhoven, Wisch, Arcen, Elten, Dieren, Nijmegen, Venlo, Arnhem en Amsterdam. Het pand is in de begin jaren '80 gerestaureerd.
			

Naam	Straat	Huisnr	Info	
6	Woonhuis met satyrkop	Veerpoortstraat	22	<p>Het 15e eeuwse woonhuis (1428) heeft opvallende korbboognissen in de oostelijke zijgevel. Het poortje met de saterskop gaf vroeger toegang tot het achterliggende (verdwenen) Weduwenhuis.</p> <p>Het woord saterskop komt van satyr en betekent:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Halfgod uit de Griekse en Romeinse mythologie (wordt ook wel als bosgod beschreven). 2. In toepassing op personen. <ol style="list-style-type: none"> a. Wellustig persoon. b. Vroeger ook: dartel, grappig persoon.
				
7	Woonhuis met Jugendstil	Veerpoortstraat	35	<p>Het woonhuis is van 1905. In de rondboog en de twee gekoppelde glas in lood ramen vinden we Jugendstil elementen. De Jugendstil ontleende haar naam aan het door Georg Hirth aan het begin van de eeuw in München uitgegeven tijdschrift 'Jugend'. Het was voor het eerst sinds de 'neo-stijlen' de boventoon voerden, dat er een echt nieuwe stijl ontstond. Typisch voor de Jugendstil zijn de golvende lijnen en de kleurige afwerking van gebouwen, die een fleuriger aanblik kregen door tegeltableaus met gestileerde letters en bloemmotieven. De natuur vormde de voornaamste inspiratiebron.</p>
				
8	Van Brakellhofje	Veerpoortstraat	0	<p>Achterin dit hofje stond het woonhuis van jonkheer Willem de Vaynes van Brakell (1763 – 1843), Commandant der Stad en Vesting Doesburg (-colonel bij den generalen staf, militair commandant in het Departement Gelderland). Op 23 november 1813 behoedde hij de stad voor plundering door Franse troepen. Getooid met een Franse kokarde (onderscheidingsteken/rozet) op zijn steek bracht hij de troepen op andere gedachten. Het beeldje van Van Brakell werd in 1994 op dit hofje geplaatst door Gestichten van Weldadigheid. Het werd vervaardigd door Doesburgse beeldhouwer Pieter Sniijders.</p>
				

Naam	Straat	Huisnr	Info
De kleine Batavier en de cleijne Bock 9 	Koetsveldstraat	18/20	<p>De houtsnijramen zijn gemaakt door een kunstenaar uit Doesburg.</p> <p>In 1796 heeft het 3e bataljon van de 2e halve brigade van de Bataven gedurende een korte periode in Doesburg gelegen. De Bataven zouden oorspronkelijk deel hebben uitgemaakt van de Chatten, maar een groep splitste zich na een conflict daarvan af. Vervolgens vestigden zij zich in de Rijndelta. Rond 12 v.Chr. werden zij door de Romeinen onder Drusus onderworpen en werden daarna bondgenoten van het Romeinse Rijk waarbij zij vrijgesteld waren van belastingen. De Bataven golden in vroeg-Romeinse tijd als elitetroepen.</p>
Stoomkoffiebranderij 10 	Koetsveldstraat	0	<p>De stoomkoffiebranderij is in 1910 door winkelier A. van de Bols als een klein, eenvoudig bedrijfsgebouw gebouwd. Het voormalige fabriekje ging in 1924 van stoom op electriciteit over. Op de anderhalf steens segmentboog boven de deur is met witte verf de tekst: "STOOMKOFFIEBRANDERIJ" aangebracht.</p> <p>Stoom wordt gebruikt om de koffie poreuzer te maken en wordt nog steeds benut om cafeïnevrij koffie te maken.</p> <p>Bij de dakgoot zien we een hijsbalk voor het hijsen van goederen naar de eerste en tweede verdieping. Boven het luik op de eerste verdieping zien we een rol voor geleiding van het touw.</p>
Oude kantongerecht Doesburg 11 	Koepoortstraat	44	<p>De organisatie van de rechterlijke macht met ondermeer kantongerechten is ingesteld door Napoleon.</p> <p>Bij de invoering van de Franse bestuursorganisatie in 1811 werd het tegenwoordige Gelderland voor het grootste gedeelte opgenomen in het Departement van de Boven-IJssel. Dit werd op haar beurt onderverdeeld in de arrondissementen Arnhem, Zutphen en Tiel. Deze arrondissementen omvatten elk een aantal kantons waarin enkele maires of communes waren samengevoegd. Aan het hoofd van zo'n mairie stond de maire (soort burgemeester). Nadat Nederland in 1813 bevrijd was van het Franse regiem werd via het Koninklijk Besluit van 1817 een nieuw reglement op het bestuur van het platteland van kracht. Dit reglement bepaalde dat het platteland van de provincie werd verdeeld in 17 districten of hoofdschoutambten; welke gezamenlijk 107 gemeenten of schoutambten omvatten. De (voormalige)gemeente Didam, Angerlo, Gendringen, Netterden, s'-Heerenberg, Zeddam en Wehl werden samengevoegd tot het hoofdschoutambt Doesburg. De inwerkingtreding van de Provinciale Wet van 1850 en de Gemeentewet van 1851 maakte een einde aan de districtsindeling en men kwam tot onze huidige structuur, waarbij Doesburg valt onder het kantongerecht van Arnhem.</p>

Naam	Straat	Huisnr	Info	
12	Baerkenhuizen	Koepoortstraat	29/31	<p>De twee diepe huizen, de Baerkenhuizen (in de volksmond ook wel het paard en het veulen genoemd), werden waarschijnlijk in 1649 gebouwd met trapgevels voorzien van klauwstukken. In de klauwstukken (in de hoeken van de halsgevel) zitten maniëristische ('eindperiode van de renaissance') details.</p> <p>Uitgaande van het bouwjaar 1649 dan hebben we te maken met de periode dat de protestanten veel voor het zeggen hebben. Maar de katholieke en rijke Baerkensfamilie wilden niet achter blijven bij de protestantse Bettincks. Dit was reden om in de Baerkenshuizen een boudoir te realiseren. Een boudoir was een klein, elegant ingericht vertrek in heerenhuizen e.d., inz. bestemd voor dames, om er zich alleen of in het gezelschap van vertrouwde personen in terug te trekken.</p>
				
13	Het Rode Hert – De Pauw	Koepoortstraat	26	<p>Dit gebouw staat op de Monumentenlijst. De naamgeving van het pand is lastig te achterhalen, maar heeft ongetwijfeld te maken met de aanwezigheid van een herberg. In het pand is nu een architect gevestigd.</p> <p>Het betreft een laatgotisch huis van het Nederrijnse type met een der lange gevels aan de (zij)straat en een zadeldak tussen trapgevels met ezelsruggen. De vensters zijn omvat door geprofileerde nissen met korbogige afdekkingen.</p>
				
14	Weduwenhuis	Hoogestraat	3	<p>Het pand wordt in 1429 al vermeld. Het maakte onderdeel uit van het fraterhuiscomplex (naam voor de stichtingen der Broeders des gemeenen levens, ontstaan door Geert Grote uit onvrede met de kerk). In de 16e eeuw is het pand bekend als "Het Arme Klerckenhuis" en in 1663 bekend als "des rectoers huys" van de Latijnse School. Vanaf 1811 tot het midden van de 20e eeuw in gebruik als Weduwenhuis.</p> <p>Het gepleisterd pand met verdieping en zadeldak ligt evenwijdig aan de straat, tussen trapgevels. Het betreft een laatgotisch huis in Nederrijnse trant.</p>
				

Naam	Straat	Huisnr	Info	
15	Stadskruidentuin	Bergstraat	0	Op de plaats waar vroeger een korenopslagplaats was, is nu een kruidentuin. Deze tuin is vrij toegankelijk. Plukken is niet toegestaan. Loopt u verder door dan wandelt u langs de oude stadsgrachten.
				
16	Gasthuishofje	Gasthuisstraat	0	Het Gasthuishofje maakt deel uit van het Hospitaal of Gasthuis waartoe ook de Gasthuiskerk behoort. Het hofje wordt omringd door provenierswoningen. Een proveniers- of kostkoperswoning is oorspronkelijk een onderkomen waar kooplieden en bedevaartgangers konden overnachten. Het huidige voorkomen met de witte gevels ontstond waarschijnlijk na een ingrijpende verbouwing omstreeks 1800. In het Gasthuis of Hospitaal waren twee altaren aanwezig. Hier werd de mis opgedragen tot de kerk gereed was. De woningen gaan mogelijk terug tot de 16e eeuw (zie de gevelsteen met het jaartal 1578). Het Gasthuis mocht zelf bier brouwen, een belangrijk privilege. Ook mocht men er varkens houden. De beesten liepen echter wel los in de stad en werden vermoedelijk door de burgers gevoerd. Het vlees van de geslachte varkens werd in de slachtmaand verdeeld onder de armen. Dat waren de zogenaamde Antoniusvarkens.
				
17	Gasthuiskerk	Gasthuisstraat	47	Het gebouw heeft een rechthoekige plattegrond van slechts drie traveeën (in het geval van een kerk betreft dat het aantal gewelfvakken). De 18e eeuwse kansel komt uit de voormalige Kruiskerk te Heerenveen. Het orgel van de orgelbouwer Naher uit Deventer dateert uit 1845. Boven op de orgelkast staat het symbool van de Lutheranen: de zwaan die letterlijk en figuurlijk uit de vlammen herrijst. De gotische raamindeling dateert van een restauratie uit 1929-1931. Bij deze restauratie wordt de kerk ook ontdaan van een pleisterlaag. De Gasthuiskerk maakte deel uit van het oorspronkelijke hospitaal of Gasthuis dat is gesticht tussen 1337 en 1354. De kerk wordt het eerst genoemd in 1489. Tijdens de Franse bezetting van Doesburg (1672-1674) was de Grote Kerk in handen van de Rooms-Katholieken. De torenklokken waren toen al door de Spanjaarden geroofd. De Gereformeerden weken uit naar de Gasthuiskerk. Na 1674 bleef de kerk lang zonder bestemming. Pas in 1708 vonden Franse krijgsgevangenen er onderdak. Sinds 1735 kregen de Lutheranen de kerk in gebruik en in 1778 stelde de magistraat de kerk "voor al toos" (altijd) voor hen beschikbaar. Vanaf 2000 maakt de Remonstrants Gereformeerde Gemeente ook gebruik van de Gasthuiskerk.
				

Naam	Straat	Huisnr	Info
18	Gasthuisstraat 16	Gasthuisstraat	16
			De voorgevel is in Art Nouveau-stijl (franse variant van de Jugendstil) verbouwd. De verschijningsvorm van de panden hier wordt sterk bepaald door de uitbundige Art Nouveau-gevel van het linker deel (nr 16), dat in 1904 tot fietsenfabriek en -winkel verbouwd werd. Voor de promotie van dit moderne voertuig werd een vooruitstrevende vormgeving gekozen. De achtergrond is een oranje verblendsteen (glimmend door specifieke klei). De ingang ligt rechts in een portiek. De etalage, die zoveel als mogelijk de gevel vult, ligt iets terug in een rechthoekig vak. Het wiel boven de stichtingsteen is als fietswiel bedoeld, maar heeft slechts acht radiaal geplaatste spaken. Naast de etalage wordt op deze wijze een soortgelijk wiel in vereenvoudigde vorm aangegeven tussen zeer fraaie zweeps slag-motieven. Het portiek heeft een vierkleurige tegelvloer met een ster motief en rechts een anderhalve meter hoge plint in de vorm van een gele art-nouveau-tegelwand. De hoeken van de tegels zijn met elkaar verbonden door een overhoeks groen kruis: iedere tegel bevat hiervan een streep eindigend in een losse rode punt. De bovenrand wordt gevormd door een symmetrisch, tweemaal naast elkaar geplaatst art nouveau-motief in grijs op geel figuur met een groen aangezet middendeel.
19	Commanderij	Heerenstraat	8
			Aan de Kerkstraat, tegenover het koor van de kerk, tussen twee panden door (aan de andere kant van het pand waar u zich op dit moment bevindt) ligt de tegenwoordige ingang van een der oudste gebouwen van Doesburg de Commanderij, het voormalige hof van de Duitse Orde en residentie van de commandeurpastoor. Voor de overgang van Doesburg van de Spaanse naar de Staatse zijde in 1579 bewoonden de pastoors van Doesburg de "Commanderie". Deze naam ontleende het gebouw aan het feit dat sinds 1286 de pastorie en haar eigendommen deel uitmaakten van de bezittingen der Duitse Ridderorde, Balij van Utrecht. De pastoors van Doesburg, die door deze orde werden benoemd, droegen als beheerders der pastorie of commenderiegoederen de titel "Commandeur der Duitse orde". De commanderij van Doesburg werd gesticht 12 juni 1286 na een scheidsrechtelijke uitspraak door proost van de Dom te Utrecht en de proosten van Deventer en Oldenzaal in het geschil tussen de Duitse Orde en het convent van Bethlehem, waarbij de Duitse Orde de kerk van Doesburg werd toegewezen, terwijl het convent van Bethlehem, dat zich in 1276 onder deze orde had geplaatst, weer terugkeerde tot de Reguliere Orde van St. Augustinus. Het is niet voor niets dat de naam van deze straat "Heerenstraat" heet. Deze is genoemd naar de Duitse Heeren -de ridder- en priester-broeders- van de Commanderij. U ziet als u de doorgang in loopt twee gotische trapgevels en een prachtige, onlangs grotendeels opgeknapte achtergevel waarin nog zichtbaar een buiten gebruik zijnde achtkantige traptoren. In deze gevel komt tevens een wapenstein voor: een balk en drie schelpen, gedekt door een steil fronton met uitstekende manskop, uit het midden van de 16e eeuw. In deze gevel bevindt eveneens een beeldje van St. Antonius.
20	Martinikerk - Doesburg	Kerkstraat	4
			De Martinikerk is een laatgotische basiliek gebouwd in Nederrijnse stijl. Een basiliek is een driebeukige kerk waarvan het middenschip met vensters boven de zijbeuken uitsteekt. Na 36 jaar bouwen kwam de kerk gereed in 1530. Terugtrekkende Duitse troepen bliezen de toren op in april 1945; de kerk werd zwaar beschadigd. De herbouw duurde van 1959 tot 1972. In het gebouw zijn 6.000.000 kloostermoppen verwerkt. Deze zijn aan de buitenkant voor een deel bekleed met tufsteen. De natuursteen elementen zijn van Baumberger zandsteen. In de vloer van de kerk is nog de omtrek vorm terug te vinden (andere kleur steen) van een vroegere Romaanse kerk. De toren heeft een hoogte van 94,17 meter. In Nederland zijn alleen de torens van de Dom van Utrecht, de Nieuwe Kerk in Delft, de Onze Lieve Vrouwekerk in Amersfoort en Onze Lieve Vrouwekerk in Breda nog hoger. De grootste luidklok (2600 kilo) is een replica van een in de 17e eeuw door Albert Hachman gegoten klok. Het carillon bestaat uit 47 klokken: 8 oude en 39 nieuwe exemplaren. De oude klokken zijn gegoten door Hemony, de nieuwe klokken door Eijsbouts. De kerk van Doesburg, die gewijd was aan St. Maarten en ook als moederkerk genoemd wordt, stond vroeger aan de Saltpoort, doch werd door overstroming verwoest en later meer stadswaarts herbouwd. De kerk is tweemaal door brand geteisterd, waardoor de financiële toestand der commanderij zeer in het gedrang kwam. Een commanderij is een geestelijke ridderorde, die een bepaald grondgebied in vruchtgebruik gaf.

